

SERGÜZEST

Sami Paşazade Sezai

Öykü Farsça bir kelime olan ve macera anlamına gelen 'Sergüzeşt' romanı kısaca bir köle kızın içler acısı yaşamını anlatır. Kafkasya'dan köle olarak satılmak üzere İstanbul'a getirilen dokuz yaşındaki Dilber, Mustafa Efendi'ye satılır. Evin hanımı kıza hiç iyi davranmadığı için kız kaçsa da sahibine geri verilir. Lakin Mustafa Efendi'nin tayini çıkınca kızı borçlarını ödemek ve de zayıflığı neticesinde elden çıkarmak için esirciye geri satar. Ve Dilber Asaf Paşa konağına satılır. Burda eski kaldığı yere göre çok daha rahat bir hayata sahip olan Dilber, kendini geliştirme fırsatı da bularak Fransızca öğrenir. Fakat Asaf Paşa'nın oğlu Celal Bey'e gönlünü kaptırır. Kendisi ressam olan Celal Bey başta Dilber'den etkilenmemiş olsa da çizdiği resimlerden sonra onun güzelliğini keşfeder. Celal, Dilber'e açılır, bir aşk yaşamaya başlarlar. Fakat Celal Bey'in annesi Zehra Hanım durumu fark eder fark etmez kızı oğlundan uzaklaştırmak için esirciye geri satar. Kadın her ne kadar Dilber'e oğlunu yakıştıramasa da, oğlu Celal günlerce Dilber'i arar, bulamayınca da hastalanır. Bu sırada Dilber zengin bir tüccara satılır. Sahibi kendisini odalık yapmak istediği ve Dilber de reddettiği için hapsedilir. Kendisini orada da beğenen harem ağası Cevher, onu kurtarmak ve İstanbul'a kaçırmak için plan yapar. Kızı kurtarıırken ölen adam bir bileti olduğunu vapura yetişmesini söylese de yalnız başına daha evvel hiçbir yere gidememiş olduğu için kaçamaz. Satıldığı tüccarın da kendisine işkence edeceğini bildiği için kendini Nil nehrine atarak hayatına son verir.

Tema

Kölelik "Sergüzeşt" adlı romanda bir kölenin de zengin ve asil biri tarafından sevebileceği verilmek istenmiş olsa da asil vurgulanan özgür olmanın daha mühim olduğudur.

Kişiler

Dilber Sekiz, dokuz yaşlarında iken Kafkasya'dan İstanbul'a getirilen Dilber, masmavi gözleri ile masum bir güzelliğe sahiptir. Başta çelimsiz ve cahil biri gibi görünse de zamanla hem Türkçe 'yi hem de öğrenmesi gereken diğer vazifeleri layıkıyla öğrenir. İlk satıldığı evden kaçacak cesarete sahip olan kız aynı cesareti büyüdükçe gösteremez. Kendini hep yalnız hisseder. İnsanlara hemen güven duymaz. Zira ilk kaçtığı da döndüğü yer yine kaçtığı ev olmuştur. Dilber, Asaf Paşa ve Zehra Hanım'ın konağına satıldığında gençliği ve güzelliği ile genç oğulları Celal'in dikkatini çekmeyi başarır. Ürkek tavırları ve umutsuz düşünceleri ile Dilber, evin hanımı tarafından fark edilince hanımı tarafından tekrar satılır. Esir tüccarı kendisini Mısırlı zengin bir tüccara satar. İstanbul'dan uzaklaşmış olmanın verdiği acı ile buhranlı günler yaşayan Dilber, üzüntüsünü paylaşacağı Cevher ile tanışır. Lakin hayatta umudu kalmayan Dilber, tüm karamsarlığı ile özgürlüğüne kavuşmak için kendini ırmağa atarak hayatına son verir.

Celal Bey Asaf Paşa ve Zehra Hanım'ın ressam oğlu olan Celal, 23 yaşlarında, yurt dışında eğitimini yeni tamamlamış, şişmanca bir geçtir. Neşeli ve alaycı tavırları ile Dilber'i başta sanatı için kullansa da kıza vurulduktan sonra tüm şen tabiatını kaybeder. Aşk kalbinde büyük bir heyecanla yaşarken annesi tarafından mutluluğu engellenen genç, esir Dilber satıldıktan sonra büyük bir boşluğa düşer. İsteddiği zengin ve asil bir ailenin kızı değil, köle Dilber'dir. Her yerde onu arar, hayattan zevk alamaz, yataklara düşer. Dilber'siz çok mutsuz olan Celal Bey, yaşadığı derin karamsarlıkta boğulur.

Mustafa Efendi ve Hanımı Kendisi bir memur olan Mustafa Efendi karısına bir köle satın alır. Gece gündüz çalışan Mustafa Efendi'nin eve ayıracak pek vakti yoktur. Ailenin Atiye adında bir kızları vardır. Kızlarının köle Dilber ile oynamasını, konuşmasını istemezler. Merhametsiz ve acımasız davranan bu aile kız zayıfladıkça elden çıkarmak amaçlı, tayinleri çıkınca borçlarını ödemek için esirciye geri satarlar.

Asaf Paşa ve Zehra Hanım Gayet zengin bir hayatları olan çift çoğu zamanlarını birlikte kağıt oynayarak geçirir. Celal ve Tesliye adında iki çocukları vardır. Dilber'e çok iyi davranan aile kıza sıcak bir ortam verip eğitirler. Kibar davranırlar. Lakin asalet ve maddiyata düşkün oldukları için oğullarının Dilber'i sevmiş olmasına katlanamayıp kızı düşünmeden esirciye geri satarlar. Zehra Hanım kocasına göre daha yufka yürekli olsa da Asaf Paşa son derece kararlı bir adamdır, hanımının verdiği karardan dönmelerini istemez.

Cevher Dilber Mısırlı bir tüccara satıldığında gittiği köşkteki harem ağası olan cevher kendisi hadım edilmiş bir adamdır. Dilber'e ilk gördüğü anda ısınan Cevher, ona yardımcı olmak, mutlu etmek için elinden geleni yapar. İyi niyetli ve sevgi doludur. Hatta kızı hapis edildiği odadan sevdiğine kavuşturmak isterken merdivenden düşerek canını verir.

Dilber (Duygusal)

Karakter Sekiz, dokuz yaşlarında iken Kafkasya'dan İstanbul'a getirilen Dilber, masmavi gözleri ile masum bir güzelliğe sahiptir. Başta çelimsiz ve cahil biri gibi görünse de zamanla hem Türkçe 'yi hem de öğrenmesi gereken diğer vazifeleri layıkıyla öğrenir. İlk satıldığı evden kaçacak cesarete sahip olan kız aynı cesareti büyüdükçe gösteremez. Kendini hep yalnız hisseder. İnsanlara hemen güven duymaz. Zira ilk kaçtığı da döndüğü yer yine kaçtığı ev olmuştur. Dilber, Asaf Paşa ve Zehra Hanım'ın konağına satıldığında gençliği ve güzelliği ile genç oğulları Celal'in dikkatini çekmeyi başarır. Ürkek tavırları ve umutsuz düşünceleri ile Dilber, evin hanımı tarafından fark edilince hanımı tarafından tekrar satılır. Esir tüccarı kendisini Mısırlı zengin bir tüccara satar. İstanbul'dan uzaklaşmış olmanın verdiği acı ile buhranlı günler yaşayan Dilber, üzüntüsünü paylaşacağı Cevher ile tanışır. Lakin hayatta umudu kalmayan Dilber, tüm karamsarlığı ile özgürlüğüne kavuşmak için kendini ırmağa atarak hayatına son verir.

Aktiviteler Satıldığı evin hanımlarına saygı kurallarını öğrenmekle hayata başlayan Dilber, gittiği ilk evde su taşımak, yemek yapmaya yardım etmek, evi toplamak gibi sınırlı görevlerle oyun çağına oyun oynayamadan son verir. Daha sonra satıldığı konakta ise kendisine ud, piyano gibi müzik aletleri öğretilir. Konağın odalarını temizler, kendisinin sorumluluğuna verilen kuşun gündelik bakımı ile ilgilenir. Öğrendiği Fransızca dilinde kitap okumak, Paul ve Virginei okumak gibi kendine zaman ayırabildiği, eskiye oranla daha mutlu olduğu günler yaşar.

ÖRNEK ANILAR

Çaresiz Köleliğin, esirliğin acısını evin kendi yaşıtı kızını gördükçe daha da derin hisseden Dilber, yediği hakaretlere, dayaklara karşı ne yapacağını bilemez. Firar ettiğinde kendisini bulan aileye kendisini geri vermemeleri için yalvarır: "Beni çok dövüyorlar. Çok hizmet ettiriyorlar. Sonra, her dakika, pis Çerkez, pis halayık diyorlar. Oyun oynasam yasak. Üşüdüğüm zaman mangalın kenarına otursam Taravet maşa ile elimi yakıyor. Bak koluma," dedi. Gerçekten, yorganın içinden çıkardığı esmerleşmiş, katılaşmış kolunun üzerinde bir yanık izi vardı. Sonra yine sözüne devam ederek: "Bu yatağı aşağı indirin de ben sizin esiriniz olayım. Sana su taşırım. Bebeklerini giydiririm, odanı süpürürüm, beni bırakma," dedi.

Endişeli Kendisini sürekli bir korku duygusu ile boğuşurken bulan Dilber, bunun üzerine bir de kendisini rahatsız eden baykuş sesleri eklenince daha da korkarak, geceleri uyuyamaz hale gelir: "Başını yorgana sararak yattı. Elleriyle kulaklarını kapadı. Faydasız! Gece hayaletlerinin pencerelerden kahkahaları, kapıdan lakırdı ettikleri işitiliyordu. Sinirsel bir buhran ile yastıktan başını kaldırıp her tarafı dinledi. Bu sefer bütün sesler kesilmişti."

Tedirgin Yeni sahipleri olan Asaf Paşa'nın konağında kendisine ismi ile seslenen biri olduğu zaman kötü bir iş yaptığını düşünerek ürken Dilber, sürekli tedirgin bir halde yaşar: "Fakat en yumuşak ve nazik olan zamanında kalbine giren korku bir sabit fikir gibi yerinden kımıldamadığı için evde efendilerinden biri "Dilber" diye çağırdığı vakit yukarıya titreyerek çıkardı. Her ne hizmet etse mutlak dayağa veya azarlanmaya müstahak olacak bir kusur ettiğine inanırdı. O esnada birisi, "Buraya bak!" dese hemen şaşırarak, "Ben onu düzeltirim, ben her hizmete gelirim" cevabını verirdi."

Yalnız Çocuk yaşta kölelikle tanışan Dilber, anne sevgisinden bihaber, hep bir özlem içinde büyümüş ve yakın bir arkadaşı da olmadığı için mutsuzluğunu göz yaşları ile paylaşmak zorunda kalmıştır: "Bütün kâinat içinde yalnız başına olduğunu hisseden Dilber'e etrafında gölge yapan akasya ağaçlarının tazeliği, içinde ötüşen kuşların şen ahengi, üzerinde teneffüs eden çiçeklerin kokularıyla, bir perinin gizli yuvası denilmeye layık olan bu çardak cihanın her türlü dağdağa ve acılarından uzak bir sığınak idi."

Dürüst Dilber her ne kadar sessiz sakin ise de Celal'den ayrılması için tekrar satıldığında zengin Mısırlı tüccar kendisini odalık yapmak istedi ise de kabul etmez, korkusuzca hayır cevabını verir: "Efendinizin hazineleri, mücevherleri varsa benim de gönlüm var. Odalık mı?.. Ben onun yüzünü gördükçe nefretimden tüylerim ürperiyor. Git kendisine böyle söyle!"

Güvensiz Kendisine yardımcı olmak ve mutsuzluğuna son vermek için elinden geleni yapacağını söyleyen Cevher'e hemen güvenemez, söyle de bir çare olacağına da inanmaz: "Kederimi, sırrımı sana söylemekte ne fayda var?.. Söyleyip de bana acıyan ince kalbini paralamak merhametsizlik olmaz mı?.."

Umutsuz Sevgilisi, aşkı Celal'e kavuşmanın hiçbir yolu kalmadığını görünce tek başına İstanbul'a dönme cesareti gösteremediği için hapsedildiği odaya geri dönmek yerine ölmeyi tercih eder: "Nehrin kenarına oturdu. Vücudunda üşüme hissetmesiyle kollarını birbirine kavuşturup acıdan güçsüz düşerek düşünüyordu. O günlerde Nil'in şiddetle akan suları ayaklarının ucuna dokunarak geçtiği zaman etrafına bakıyordu. Galiba emanet edecek bir sırrı, emniyet edecek en son bir sözü vardı."

Celal Bey (Duygusal)

Karakter Asaf Paşa ve Zehra Hanım'ın ressam oğlu olan Celal, 23 yaşlarında, yurt dışında eğitimini yeni tamamlamış, şişmanca bir geçtir. Neşeli ve alaycı tavırları ile Dilber'i başta sanatı için kullansa da kıza vurulduktan sonra tüm şen tabiatını kaybeder. Aşkı kalbinde büyük bir heyecanla yaşarken annesi tarafından mutluluğu engellenen genç, esir Dilber satıldıktan sonra büyük bir boşluğa düşer. İsteddiği zengin ve asil bir ailenin kızı değil, köle Dilber'dir. Her yerde onu arar, hayattan zevk alamaz, yataklara düşer. Dilber'siz çok mutsuz olan Celal Bey, yaşadığı derin karamsarlıkta boğulur.

Aktiviteler

Resim yapmaya büyük yeteneği olan Celal Bey, konakta elinde fırçası ile sürekli resimler yapar. Akraba ziyaretleri ve bu ziyaretlerde piyano dinletileri ile vakit geçirir. Sigara içer, lakin Dilber'e aşık olunca sigarayı unuttur. İçi sıkıldığında kitap okur. Mutsuzluğunu her ne kadar uyumakla yok etmeye çalışsa da uyuyamaz.

ÖRNEK ANILAR

Duygusal Çoğu zaman denizin dalgalarını izleyip sigarasının dumanında derin düşünceler dalan Celal Bey, üzüldüğü zaman ağlamaktan da çekinmeyen, düşünceleri tam bir sanatçıya ait duygusal bir gençtir: "Parlak yıldızların çoğunlukla biriktikleri gök parçasına benzeyen suların üzerinde hafif mehtabı andırır bir yıldız ışığı oluşarak denizin –kalbi çarparak sevdiğinin dudaklarından öpen âşık gibi– çırpına çırpına sevdalı bir surette ufuklara dokunan küçücük dalgaların mavi karanlıklar içinde kaldığı sahildeki bir hanenin balkonunda, bir koltuğun üzerinde sigarasını içerek seyreden Celal Bey, o saatte, Paris'te öğrenimi sırasında geçirdiği beş altı senelik müddeti ve hiçbir kederle zehirlenmeyen yirmi üç senelik hayatın neşeli hatıraları, yine Paris'te iken içinde bulunduğu medeni dünyanın bazı gizli köşelerinde bir güzel tebeşümü, bir tatlı bakışı, kalbindeki hislerden uzak olarak düşünür ve bunların hepsinin önündeki denizden sırlar aynasından dalgalana dalgalana geçtiğini seyrederdi."

Kibar Dilber'e istemediği halde zorla dilenci kıyafeti giydirip resmini yapmak isterken, fark ettiği güzellik karşısında, kızı üzdüğüne, ağlattığına son derece pişman olan Celal Bey, kibar bir şekilde kendini affettirmeye çalışır: "Affını rica ederim Kleopatra. Madem ki istemiyorsun ben de bu fırçayı kırarım. İşte affet diyorum. Özür diliyorum senden. Neden yine için için ağlıyorsun?"

Ahlaklı İçinden her ne kadar Dilber'in odasına girip onunla olmak geçse de kızın mahremiyetine girmeyi kendine yakıştıramayıp kalbi sızlaya sızlaya vazgeçer: "Ellerinde kapının zenbereğini çevirecek kadar güç bırakmayarak nefesine duraklamalar verdiği zaman zihnine birçok fikirler hücum ederek bu kadar genç bir kızın namus sarayının mahremiyetine gece yarısı girmek, bir haydut gibi vicdanın en pak ve mukaddes olan bu kanununu ayaklar altına almak. Cinayet!"

Hisli Kalbinin derinlerine dokunmuş olan köle kıızı delicesine arzularken ondan uzak olmak endişesi ve ailesinin bir köle kıızı gelin etmeyeceğini bildiğinden kendisini tutamaz ve ağlar: "Yatağına girdiği zaman yirmi üç senelik hayatı boyunca ilk defa olarak sevda yolunda o kararlılığı ve dayanıklılığı ve belki merhametsizliği gösteren gözlerinden bir surette yaşlar dökülmeye başladı."

Yalın Ailesi zengin ve asil olmasına rağmen, kendisine izdivaç düşündükleri diğer zengin ve asil kıızı istemek yerine gönlünün aktığı, aşık olduğu, arzuladığı köle kızını ister ve onu savunur: "Asalet, gösteriş ve servete; servet, asalet gösterisine tapıyor. Ben, namus ve sevgiye."

Çaresiz Gittiği davetten eve döndüğünde Dilber'in satıldığını haber alan Celal, ne yapacağını şaşırır, büyük bir boşlukta çaresizlikle savaşı: "Bu korkunç düşüncelerle odanın içinde gezinirken bir yandan da kendi kendine çaresizlik içinde mırıldanıyordu: "Dilber!.. Şimdi kim bilir kimin!.." Bütün

ümitleri, hayalleri, bu ani darbeyle yerli bir olmuş, artık yapayalnız kaldığı bu dünyada yaşamak için hiçbir tesellisi, hiçbir sebebi kalmamıştı.”

Endişeli Dilber'in yokluğunda onun sıhhatinden çok onu kimin elde edeceği yönünde bir endişesi olan Celal Bey, sürekli kızı düşünüp hayal etmekten kendini alamaz. Bir başkasının onunla olması fikri ona acı verir: “Kendi ressama yakışır yüce zevkinin sınırsız güzelliklerini keşfettiği o güzel vücut kim bilir hangi pis vahşinin kucağına düşecek!”

Mutsuz Her yerde arayıp bulamadığı aşkı için yapacak bir şey kalmadığında hastalanıp yataklara düşen Celal, son derece mutsuzdur. Yaşadığı duygu ailesinin düşündüğü üzere geçici bir heves değildir: “Ümitsiz, güçsüz bir halde yoluna devam ederken bir diğerinin işiteceği surette kendi kendine, "Ah! Pek acı çekiyorum!" diyordu.”